

ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ „ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР”

**Факултет „Международна икономика и
администрация”**

=====

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Иван Величков Иванов
преподавател и ръководител на катедра „Икономика, управление и
администрация” в Европейски политехнически университет – гр. Перник

на дисертационния труд на
д-р Кшищоф Чирка

на тема: „СПЕЦИФИКА НА МЕНИДЖМЪНТА НА ЧОВЕШКИЯ КАПИТАЛ
ПРИ ЛИЦА С УВРЕЖДЕНИЯ В ПОЛША – ПЕРСПЕКТИВА НА
ПРЕДПРИЯТИЯТА НА СВОБОДНИЯ ТРУДОВ ПАЗАР”

представен за придобиване на
научната степен „Доктор на науките”
по професионално направление 3.7. „Администрация и управление в
икономиката” и докторска програма „Организация и управление извън
сферата на материалното производство”

Варна, 2016 г.

Настоящата рецензия за предложената от д-р Кшищов Чирка дисертация за „Доктор на науките“ е съобразена с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Вътрешните правила за развитие на академичния състав във Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“.

Основание за изготвяне на рецензията е Заповед на Ректора на ВСУ „Черноризец Храбър“ № 1121 от 07.09.2016 г. за включването ми в научното жури.

Дисертационният труд представен от д-р Кшищов Чирка на тема „Специфика на мениджмънта на човешкия капитал при лица с увреждания в Полша – перспектива на предприятията на свободния трудов пазар“ е един оригинален, обемист и много сериозен критичен анализ на състоянието и ефективността на системата и нейния механизъм в действията. С удоволствие и интерес се чете такава разработка. Възхитен съм от нейното съдържание, качества и богата фактологическа информация.

Концептуалната рамка на дисертационния труд, представена в неговия Увод заслужава специално внимание и оценка. Дисертантът много точно и обосновано посочва обективните причини, които правят темата толкова съвременна и значима, както и нейната степен на разработеност след коренните промени в глобален и национален мащаб. При работата ми по рецензията протекоха няколко дневните протести в столицата и в много градове от страната на майките на деца с увреждания у нас, след което правителството предложи нови мерки и отпусна солидна сума за тяхното реализиране. Тези няколко най-обща съображения определят тематиката на дисертационния труд на д-р Кшищов Чирка, като много важна и актуална, полезна за днешния и перспективна за утрешния ден. По неговите думи при „съвременните предизвикателства на демографско-икономическото пространство в Европа, принципно значение придобива въпросът касаещ човешкия капитал на лица с увреждания“, който е „не само фундаментален обществен проблем, но също така и заемащ висока позиция

от икономическа гледна точка”. По негови твърдения около 50 млн. души в ЕС са с призната степен на увреждания, а само Полша отделя за този проблем 670 млн. евро годишно. Много тревожни в общността са, както вътрешните, така и външните фактори до 2020 година.

УЧР е съвременна мениджърска концепция за управление на наетата работна сила в организацията. Тя отразява последния, съвременен етап в развитието на концепцията за управление на наета работна сила, следваща след и доразвиващ концепцията за управление на персонала. Именно за това **основание за развиване на това разследване** е състоянието на трудовата заетост и използване на нетрудоспособните ресурси за осигуряване на желаното устойчиво развитие след приобщаване в ЕС и с общи усилия да се излиза от финансовата и икономическа криза и осигуряване желаният устойчив растеж и просперитет.

Д-р Кшищов Чирка е преподавател в Държавно висше училище „Якуб от Парадиж” в Гожув Великополски, д-р на икономическите науки, а същевременно е и Председател на Надзорния съвет на „Лобушката бирена фабрика” А.Д. във Витница. В своето професионално развитие придобива добър опит и професионален капацитет, които му позволяват да поеме отговорността да изследва, анализира и оценява избрания научен проблем и като резултат от този научен труд да предложи конкретни изводи и препоръки. Акцентът той основателно поставя върху проблема на мениджмънта и използването на човешкия капитал с увреждания, на които се отделя голямо внимание в почти всички европейски страни и в документи на техните правителства, на ЕС и на Полша, като се определят големи фондове за неговото решаване, развитие и ефективно използване.

С работата си в направление и научно-изследователската дейност д-р Кшищов Чирка показва много добри умения за изследване, анализ и оценка, за формулиране и решаване на научни проблеми и задачи.

Структурата и обемът на дисертационния труд има „класически формат” – увод, четири глави, приложения, заключение и библиографска справка. Общият обем е 254 печатни страници. В удачно структурираната разработка с логическа последователност се изследват същностни методически и процедурни аспекти на проблема. Дисертантът прилага и автореферат изготвен по един специфичен начин на структура и логика без справка за приносите, но с 8 страници „епилог – предложения и препоръки”, които аргументирано обосновават неговите приносни аспекти.

За задълбоченото и изчерпателно изясняване на избраната тема много спомага стройният план на изследването, като се следва логическата последователност на цел, задачи, ограничения, допускания, предмет, подход и методи на изследването. Положително трябва да се оценят двете хипотези с пет изследователски „липси” и въпроси, както и научната цел с двете – изследователска (познавателна) и практико-приложна цели с конкретизирани научно-изследователски задачи на изследване.

Преди конкретната оценка на представената дисертация ще посоча само няколко най-обща характеристики:

Първо: дисертационният труд е посветен на една много актуална и особено полезна за наукознанието и практиката тема, което бе подробно посочено още в началото на рецензията. По мое мнение авторът е отделила необходимото внимание, както на степента на разработеност на проблема, така и на неговата актуалност. Темата на дисертацията е ясно и точно, но многословно формулирана и аргументирано избрана. За избора на темата се посочват конкретни обстоятелства в свободния пазар на човешкия капитал.

Второ: изследването на актуалните аспекти в разглежданата проблематика е научно и фактологически обосновано. В резултат на последователен анализ дисертантът извежда и аргументира интересни и

аналогични тези. След анализ и оценка на състоянието на проблема много конкретно и точно се изясняват теоретичните основи на необходимите оперативни способности. В представения труд той умело използва интердисциплинарния и комплексен подход, като привлича в необходимата степен знания и умения от документалния анализ от 412 източника (монографии, статии, експертизи, доклади, правни актове), от които повечето са цитирани в дисертационното изследване.

Трето: много добро е познаването на предметната област, която е в рамките на научната специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство”.

Към основния текст е приложен богат информационен масив и точен списък на използваните документи и научни източници на полски, български, руски и английски език. Всичките тези помощни, справочни, информационно-аналитични материали и документи са много сполучливо използвани при обосновката на тезите на автора в представения дисертационен труд.

Избраният начин на цитиране следва един от утвърдените в науката подходи, а събраната емпирична информация е обработена професионално, достъпно и разбираемо, като красиво и нагледно е представена. Рядко се предлага дисертационен труд с толкова много фактология, методика на изследване и изчисления, схеми и диаграми, за да се стигне до точни и безспорни резултати, мотивиращи и ефективни решения и действия, когато основно става въпрос за знания и опит. Правилно се посочва, че изследванията в дисертацията са свързани с научните и конферентни научни изследвания.

Всичко това говори, че докторантът добре познава предметната област и може да има приноси за нейното развитие. Той притежава много богата и научна осведоменост относно направените до сега изследвания и съответните публикации в дисертационната материя. Познава, цитира, анализира, оценява позициите на наши и чуждестранни автори, което прави с уважение и научна

добросъвестност. Извежда и включва в своите разсъждения и обобщения идеи и разбирания на други изследователи без да напуска или принизява спецификата на своята изследователска цел и задачи. Доказвайки тезата за липса на целенасоченост и системност на хармонизацията, на интереса, компетентността и професионализма най-вече у работодателите, докторантът много подробно и аргументирано анализира и оценява условията и готовността за използване на човешкия капитал на лицата с увреждания. След като само в Полша над 5 милиона са лицата с увреждания, от които почти 2,2 млн. са в продуктивна възраст, а от всички тях само около 10 % или 483000 са участващи в професионалния живот, основателно той търси по-добри, реално изпълними решения. Тук и критично, но и като много полезен, с подчертано приносен творчески иновативен характер специално искам да подчертая неговият личен подход с резултати от собствени изследвания за разглеждане под едно и също заглавие в автореферата му три основни, същностни и много важни фактори, като:

- предпоставки за използване на човешкия капитал на лица с увреждания;
- анализ на законните инструменти и правилници на системата за подкрепяне на работата на лица с увреждания;
- логистичните модели като инструменти подпомагащи оползотворяване на човешкия капитал при лица с увреждания.

Четвърто: методиката и методологията на изследването са правилни и много добри. Като акцентира специално върху това, докторантът избира методика на изследване, формулираща основния и съвременния инструментариум на моделната методология на изследване и анализ.

Тази методика е естествена и логична за подобни случаи, защото може да даде и дава отговор на предвидените и изпълнени в дисертацията изследвания и анализи. Теоретичните обобщения се правят на основата на проведените проучвания и апробации на знания и опит, които се описват и оценяват в последните две глави, съответно се използват за формиране модел на система за

извличане и използване на опити от управлението и регулирането на икономическите и социалните процеси в устойчивото развитие. Докторантът е преминал през много институции, за да се уточнят както целите и задачите, така и много понятия на които се прави конкретизация. Специално той разглежда и аргументира в изложението на дисертацията практическото значение на получените резултати, които са презентирани на много национални и международни научно-практически конференции. И тук специално искам да подчертая посочените от него 7 монографии, 33 глави в колективни издания, 9 научни грантове и изследователски проекти, ръководства, статии, студии, научни доклади. Всичките негови издания са подкрепени с 3 страници цитирания от други автори.

Пето: след всички тези конкретни съображения основателно твърдя, че предложената за рецензия дисертация има безспорно сериозна практико-приложна стойност и е самостоятелно научно-приложно изследвано. Като цяло разработката се характеризира с логичност на изложението и относителна задълбоченост на направените изследвания и изводите от тях.

Тук ще използвам и кратка формална характеристика на дисертационния труд. **Уводът** убедително, аргументирано и точно въвежда в темата, показва необходимостта от нейната разработка с точна цел, задачи и подходи, с конкретната и аргументирана теза, конкретизирана с подтезите, осмислили цялата разработка.

Глава първа разглежда ролята, същността и идеите за използване потенциала на човешките ресурси. Прави се преглед и анализ на съвременните дефиниции на уврежданията в Полша и ЕС. Описва се ролята и значението на ръководните кадри в мениджмънта на различните служители.

Глава втора прави анализ на „експлуацията“ на състоянието и използването на лица с увреждания в Полша и в Европейската общност през

призмата на приоритетите на стратегията „Европа 2020”. Прави се характеристика на бариерите за професионална активизация на лицата с увреждания и поводите за тяхното възникване.

Глава трета критично оценява състоянието на избраните въпроси по проблема на дисертацията и много подробно се представя методиката на приетата изследователска формула на проблематиката за оползотворяване на човешкия капитал при лица с увреждания на свободния трудов пазар.

Глава четвърта представя резултатите от изследванията и техния критичен анализ в областите включващи научната цел, познавателните и практически цели. Специално се коментира диагнозата на степента на готовност на работодателите на свободния трудов пазар да използват човешкия капитал при лица с увреждания.

Заклучението е естествен завършек на дисертационния труд. В него се потвърждава реализирането на поставената цел и задачи. Формулирани са основните изводи от проведеното изследване и произтичащите от тях препоръки, които могат да бъдат използвани за усъвършенстване на националната методология за определяне на необходимите оперативни способности. Заявените основни две хипотези са доказани, а с извършените конкретни теоретични и приложни изследвания, се доказват и заявените от докторанта пет конкретни „липси”.

Справката за приносите в дисертацията не е конкретна.

Не установих плагиатстване и приемам, че дисертационният труд, както и научно-приложните приноси в него, са лично дело на докторанта. Той има много публикации по темата. Те съдържат основните тези и приноси на дисертацията и по същество са самостоятелни научно-приложни разработки.

Авторефератът представя същностните моменти на дисертационния труд. Той е разработен на високо ниво и много добре отразява цялостното съдържание на дисертационния труд, неговите качества и приложна стойност. **Осъществени са всички изисквания на Закона за научните степени и звания.**

С уважение от докторанта са приети и отстранени направените критични бележки и препоръки в становищата при обсъждане степента на готовност на докторанта пред Хабилитационния съвет на Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“. Слабостите в дисертационния труд и сега могат да се характеризират като типични за този род научни разработки и трябва да се отбележат, каквато е склонността към описателност и излишно на моменти разказване на процедурни възможности и предимства. Не е правилно обаче, да завършват параграфи и в дисертацията, и в реферата с таблици и без обобщение и становища на докторанта.

Тези няколко съображения и препоръки за дисертационния труд не накърняват общото положително впечатление от работата на д-р Кшищов Чирка, не променят актуалността на темата и на методологическите и научно-приложни приноси като определено смятам, че са обясними и лесно преодолими от един добър изследовател. Общото положително впечатление от работата на д-р Кшищов Чирка по избрания специфичен и много важен проблем дава основание за категорична положителна оценка.

Представената за рецензиране и становище солидна научна разработка покрива нормативните изисквания за „Доктор на науките“.

З а к л ю ч е н и е

Въз основа на всички направени констатации в настоящата рецензия и като имам аргументирано основание да дам положителна оценка на предложението дисертационен труд **„Специфика на мениджмънта на човешкия капитал при**

лица с увреждания в Полша – перспектива на предприятията на свободния пазар”, както и комплексната оценка на докторанта д-р Кшищов Чирка, предлагам на Научното жури да вземе решение да му бъде присъдена научната степен „Доктор на науките” по професионално направление 3.7. „Администрация и управление” и докторска програма „Организация и управление извън сферата на материалното производство”.

Гр. София,
25.09.2016 г.

РЕЦЕНЗЕНТ:

(проф. д-р Иван Величков)